

ВИРОЩУВАННЯ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

МЕНЗЯК К. О.

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

**Науковий керівник – к.ф.н., доцент
Бобловський О. Ю.**

Ярий ячмінь вирощують в Україні як продовольчу, кормову й технічну культуру. Він належить до найбільш поширених сільськогосподарських культур у світовому землеробстві і вирощується ще з доісторичних часів.

Світова площа посівів ячменю становить понад 75 млн га. Найбільш поширений він у США (6 млн га), Канаді (5 млн га), Індії (понад 3 млн га), Туреччині (3,5 млн га), Франції (до 2 млн га) [3].

В Україні посіви ярого ячменю займають площу понад 3,5 млн га у 1993 р. та майже 2 млн га у 2014 р.. Його вирощують в усіх зонах, але здебільшого в Степу та Лісостепу. Вінницька, Полтавська, Харківська та Сумська області виступають лідерами з вирощування ярого ячменю [2].

У світовій структурі посівних площ ячмінь займає четверте місце після пшениці, рису та кукурудзи, а в Україні за цим показником він поступається лише озимій пшениці. Таке широке розповсюдження ячменю пов'язане з його універсальним використанням.

Ячмінь є важливою продовольчою культурою. Із зерна скловидного крупнозерного дворяного ячменю виробляють перлову та ячмінну крупу, у складі якої міститься 9 — 11 % білка, 82 — 85 % крохмалю.

Із зерна ячменю виготовляють сурогат кави, екстракти солоду, які використовують у кондитерській, спиртовій і фармацевтичній промисловості.

Зерно ячменю є основною сировиною для солодової промисловості (пиво, віскі, мальтекстракти). Найбільш цінні сорти пивоварного ячменю в Україні в Лісостепу, на Поліссі, а також у передгірних районах Карпат (Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська області). Ярий ячмінь є однією з основних зернофуражних культур, оскільки має більш збалансований амінокислотний склад у порівнянні з іншими злаками та придатний для годівлі майже усіх сільськогосподарських тварин [3].

Середній урожай ярого ячменю в Україні 32 ц/га (1993 р.) та 29,7 ц/га (2014 р.) при дотриманні у господарствах прогресивної технології може перевищувати 50 - 55 ц/га [2].

В Україні районовано такі сорти ярого ячменю вітчизняної й зарубіжної селекції: Абава, Адапт, Адрієнн, Бонер, Галатея, Гонар, Гостинець,

Дніпровський 257, Екзотик, Звершення, Карат, Миронівський 92, Надія, Незалежний, Одеський 151, Перун, Подолян, Рось, Роланд, Терен, Харківський 112 та ін. [1].

Завдяки значним зусиллям вітчизняних селекціонерів та рослинників сучасні сорти ячменю здатні забезпечувати високу врожайність, у зв'язку з чим ця культура посідає вагоме місце в структурі зернових.

Подальша інтенсифікація сільськогосподарського виробництва (застосування високих доз добрив, особливо азоту, засобів захисту рослин і регуляторів росту) з одночасним впровадженням покращених сортів інтенсивного типу призвела до того, що за останнє десятиліття урожайність зернових значно зросла у країнах європейської спільноти.

Враховуючи специфіку кліматичних умов та особливості нових сортів ячменю ярого, що по-різному реагують на окремі елементи технології, при їх вирощуванні, необхідно встановити оптимальні рівні технологічних заходів, які забезпечують отримання гарантованого врожаю. Технологія вирощування ячменю ярого повинна передбачати створення умов, за яких повністю реалізуються потенційні можливості культури за якісними та урожайними показниками.

У структурі посівних площ Лісостепу ярий ячмінь у середньому займає близько 10%, а в окремі роки, коли доводиться пересівати озимі, - 12 і навіть 15%. У зв'язку з цим, досить актуальним є завдання з розробки нових і вдосконалення наявних технологій вирощування ярого ячменю в зоні Лісостепу України, які були б економічно та енергетично виправдані й забезпечували високі сталі врожаї високоякісного зерна [1].

Загальна потреба держави в зерні ячменю значно перевищує рівень сучасного виробництва. На нестабільність валового виробництва зерна ячменю ярого у різні роки відчутний вплив здійснило коливання урожайності. Однією з основних причин такого явища у різні роки є порушення технології вирощування:

1. відсутність науково обґрунтованих сівозмінь, коли під ячмінь залишають, як правило, найгірші попередники, що дуже висушують та виснажують ґрунт (соняшник, ріпак тощо);
2. неякісний обробіток ґрунту;
3. відсутність або недостатня кількість внесення добрив;
4. низький рівень застосування засобів захисту рослин;
5. неправильне формування сортового складу, без урахування біологічних та технологічних особливостей і вимог сорту.

Україна останні роки стрімко втрачає свої позиції як масштабного експортера ячменю. Цьому

також сприяє політика держави (квотування, відміна повернення ПДВ, експортне мито. Через непостійність умов роботи вимушує багатьох трейдерів відмовлятися від ячменю на користь інших культур, що позначається на втраті привабливості даної культури для аграріїв.

Література:

1. Журнал «Агрономія Сьогодні» - Ячмінь ярий: сучасні технології вирощування № 9 (232) травень 2012р.

2. Збірник «Статистичний щорічник України» <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Зінченко О.І. Рослинництво: Підручник / О.І. Зінченко, В. Н. Салатенко, М. А. Білоножко – К.: Аграрна освіта, 2001. – 591 с.

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКА В УКРАЇНІ

МІНЕНКО Д. І.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Науковий керівник – асистент

Півень А. В.

Олійно-жирова галузь промисловості України є високо конкурентоспроможною, це зумовлено унікальним поєднанням природних умов на території України для вирощування основної сировини, до якої тяжіє промисловість – насіння соняшнику. Ринок соняшника є одним із найважливіших сегментів продовольчого ринку країни, функціонування якого обумовлено як загальними ринковими законами і закономірностями, так і його специфічними особливостями. У складі всіх олійних культур він займає 70% посівної площі і 85% валового збору. Із насіння соняшнику виробляється приблизно дві третини всієї рослинної олії.

Соняшник – високорентабельна та вигідна в економічному відношенні культура. Її виробництво справляє суттєвий вплив на ефективність функціонування усієї галузі рослинництва. Висока закупівельна ціна на насіння цієї культури робить її економічно вигідною для вирощування, сприяє підйому економіки господарств. Якщо оцінювати виробництво насіння соняшнику з позиції конкурентоздатності, то для сільськогосподарських підприємств України даний вид продукції за останні роки став найбільш прибутковим через високий на нього попит в країні та за кордоном. Попит на соняшник і соняшникову олію суттєво не зменшується при зростанні цін. При цьому в останні роки показники рівня рентабельності вирощування

знижуються (з 65 у 2010 р. до 36,4 % у 2014 р.) внаслідок зростання собівартості виробництва за рахунок використання дорогого насіння і підвищення культури землеробства.

За підсумками 2014 року, вирощування соняшнику виявилось найбільш прибутковою діяльністю у сільському господарстві України. За даними відомства, у 2014 році в Україні отримано найбільший за всю історію статистичних спостережень урожай зерна – 63,9 млн тонн, що в розрахунку на одну особу становило майже 1,5 тонни. Зокрема, за обсягами виробництва соняшнику Україна займає світову першість.

Таблиця 1

Динаміка виробництва насіння соняшника в Україні

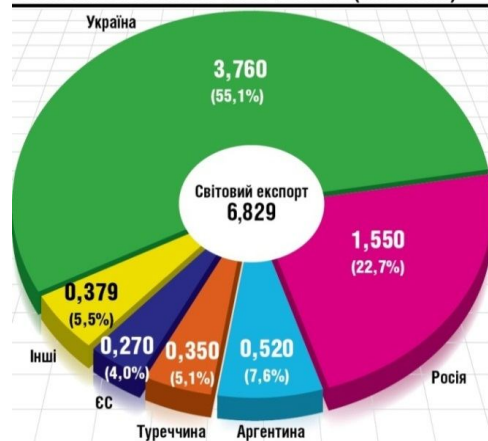
Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Відхилення (+), % 2014 року від	
								2010	2008
Валовий збір, тис., грн.	6526	6364	6772	8671	8387	11051	10134	149,6% +3362	155,3% +3608
Урожайність, ц/га	15,3	15,2	15,0	18,4	16,5	21,7	19,4	129,3% +4,4	126,8% +4,1
Площі, тис., га	4306	4232	4572	4739	5194	5051	5257	115% +685	122,1% +951
Рентабельність	18,4%	41,4%	64,7%	57,0%	45,8%	28,5%	36,5%	-28,2	+18,1

Джерело: Дані Держкомстату України

Аналізуючи дані таблиці ми спостерігаємо тенденцію до збільшення валового виробництва соняшнику, що пов'язане зі збільшенням посівних площ у 2014 року на 55,3% у порівнянні з 2008 роком та на 49,6% порівняно з 2010 роком, та підвищенням урожайності на 26,8%. Важливим чинником, який стимулює розвиток виробництва соняшнику є висока рентабельність, яка склала за 2014 рік 36,5%, що робить олійно-жирову галузь привабливою та висококонкурентною.

Україна є також найбільшим експортером соняшникової олії в світі (рис. 1).

Питома вага України у світовому експорті соняшникової олії в 2013-2014 МР (млн тонн)

Джерело: Асоціація «Укроліпром» (оцінка USDA)